

Kunkapu avatás Kunhegyesen

Szent István királyunk ünnepén, augusztus 20-án került sor Kunhegyesen Czupp Pál fafaragó népi iparművész és Király Ferenc fafaragó közös alkotásának, egy művesen faragott kunkapu ünnepélyes felállítására és felavatására. Az ünnepi beszédet Vig Márta helytörténeti kutató tartotta, amelyet most mellékelten közléseünk:

„Tisztelt Érdeklődők, kedves lokálpatrióta Kunhegyesiek!

Kovács László fazekastól származó idézettel kezdem avatóbeszédemet:

„Minden közösség annyit ér, Amennyit múltjából felállalni és megőrizni képes, mert értelmes jelent megélni és jövőt építeni másképpen nem lehet”

Azért jöttünk itt össze ezen az augusztusi ünnepi délelőttön, hogy kun elődeink múltjából egy tárgyasult emléket, a kunkaput tovább éltesünk, egy új köztéri alkotás formájában felavassunk.

Ehhez a civil kezdeményezésre készülő, a kun népi fafaragó hagyományt őrző kapuhoz Nagy András regnáló nagykunkapitányunk biztosította az 1780-as években telepített kunhegyesi nagyerdőből a tölgyfa és fenyőfa anyagot.

A fafaragó művészi munka Czupp Pál fafaragó népi iparművész és Király Ferenc fafaragó alkotása, második közös kunkapu munkájuk, (az első a Református Parókia bejáratánál került elhelyezésre), melyet szabadidejünkben ingyen, 120 órás kemény munkával készítették, hogy szülővárosuk újabb színfolttal gazdagodjon.

Czupp Pál, aki a csónakalakú fejfák és kopjafák készítésével már régóta őrzi eleink fafaragó hagyományát, eddig önállóan 26 kunkaput faragott, melyből 9 makett. Az első munkáját, saját kunkapuját 2012-ben készítette dr. Bartha Júlia etnográfus útmutatásai alapján. Ez, és még további öt munkáját lezsűrizte a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztályának bíráló bizottsága. Kunhegyesen kívül Tiszagyendán, Kétpón, Abádszalókon, Kunmadarason, Tiszaigaron, Tomajmonostorán láthatóak.

Az egy egységet alkotó székely kapukról és készítőikről sokat tudunk, de a kunkapukról, melyek két különálló

részből, általában fedeles kiskapuból és fedél nélküli nagykapuból állnak, jóval kevesebbet.

Az utóbbi két évben dr. S. Kovács Ilona etnográfus Kunkapu című monográfiáját használják hiteles forrásként a kunkapuk készítésénél. A kapu az udvarnak a díszé, a kapu fogadja a bemenőket, és itt vesznek búcsút a házigazdától a távozók.

A kun ember nem szerette, ha kíváncsi szemek belátnak portájára. A nagykun települések közül elsősorban Karcagon terjedt el az 1860-as, 1870-es évektől a magas deszkakerítés, a széles kétszárnyú nagykapu és a fedeles kiskapu készítése. Vagyonukat, az ólakban, istállóban tartott állataikat, a felhalmozott terményt védték velük.

Csoportkép a kunkapu előtt

Fotó: Pál Istvánné

A Székelyföld és egyéb tájegységeink, így a nagykunok kunkapuk nagyobb ismertségre az 1896-os ezredéves kiállítás népművészeti falujában tettek szert. A népművészet iránt fogékony művészek, rajztanárok, építészek, festők, iparművészek keresték fel hazánk ilyen kincsekben különösen gazdag területeit.

Novák József Lajos festőművész, grafikus, rajztanár 1906–1908 között a Jász-Nagykun-Szolnok megyei nagykun településeken rajzolta a tölgyfából készített nagykapukat, és ő fedezte fel a karcagi fedeles kiskapuk különleges szépségét. Anyaga bekerült a Néprajzi Múzeumba, az idők múlásával azon-

ban sokáig elfeledkeztek róla.

A leggazdagabb redemptus családok kerítése téglából és kovácsoltvasból készült, de a mezőváros társadalmának többségét kitevő kis – és középparaszti, a saját földjükön gazdálkodó családok készítették széles deszkából és nagyon vastag tölgyfa culápkából álló kerítéseket.

Ezek a magas kerítések, vastag, faragott oszlopok tekintélyt sugároztak, a gazda vagyonosságát, a helyi társadalomban betöltött jelentős szerepét jelezték. Ugyanakkor önállóságukat, egyben zárkózottságukat is mutatta.

A régi nagykunok kapukon nincsenek feliratok, szövegek. A díszítmények tükrözik azt a világot, amiben a korabeli emberek éltek.

A culápkokat tagolják fej, törzs és lábrészre, melyek díszítése véséssel történik. Fűrészelt tetődíszek között a legtöbb az állatfigura vagy állatra utaló jelkép. Középen általában egy fát jelképező növényi elem emelkedik ki, és mellette szimmetrikusan találhatóak a kisebb motívumok. Kunhegyesen a koporsó tetejű kapuknak volt divatja.

A fában szegény Alföldön ehhez a Felső-Tisza vidékéről és a közeli Erdély széli hegyekből kereskedők útján szerezhették be az anyagot.

Ennek az alapanyagának a beszerzése a trianoni határok meghúzásával megszűnt, a kunkapuk fénykora is leáldozott.

A tölgyfát felváltotta az akác, díszítésük egységibbá vált. Szerencsénkre a régi kapukból hírmondónak szinte minden nagykunok településen maradt ránk néhány szép munkájú kapu. Asztalosok, ácsok, bognárok voltak elsősorban készítőik, de készültek kalákában is, kimondottan kapukészítő mesterek nem voltak.

Az 1950–60-as évek hoztak változást a kapuk készítésében, ekkortól már speciális készítőik nevét is ismerték, feljegyezték. Majd rendeleti szabályozás akadályozta újabb fából készült kapuk készítését 1990-ig.

Györfi Sándor Kossuth-díjas karcagi szobrászművész Németh Gyula turkológusról készített kunkapus szobra 1990-ben állította ismét a figyelem középpontjába egyedi nagykunok hagyományunkat, a kunkapu készítését.

Köszönetünket fejezzük ki a kunkapu emlékmű felállításában önzetlenül segítőknek:

Szabó András polgármester úr kezdetektől fogva támogatta a kunkapu felállításának ötletét, s ezen a helyen való elhelyezését, Kasza Sándor a kaput rögzítő vaselemeket térítésmentesen adta, Juhász Mihály, és az általa irányított közmunkások gondoskodtak a

kapu felállításáról, Emődi Imre pedig a szállításban közreműködött.

Hálás köszönet az alkotóknak, Czupp Pálnak, Király Ferencnek és Nagy András nagykunkapitánynak.

Kunkapu emlékművünk legmagasabb pontja, Kunhegyes címerállatának, a kecskének a szarva 320 cm magasságban van. A készítőik álma-vágya, hogy ez az immáron nyitott kapu a

kunhegyesieket, az innen elszármazottakat közelebb hozza egymáshoz, összefogásra invitálja, készítse.

Ha módunk és lehetőségünk adódik, jellegtelen kőkerítések helyett készítsünk kunkaput!

Legyünk büszkék hagyományéltető köztéri alkotásunkra!”

Víg Márta helytörténeti kutató

Jászkun kapitányok tanácskozása Kunhegyesen

2020. szeptember 5-én a Jászkun Kapitányok Tanácsa éves tanácskozására került sor Kunhegyesen. Az előző évben a kiskunsági Szank település regnáló kiskunkapitányának, Varga Ferencnek és feleségének, a polgármester asszony Katikának vendégszeretettel élvezhették a kapitányok és feleségeik, valamint segítők, és megcsodálhatták az új Kiskun emlékhelyet. Korábban Jászapáti adott helyet a rendezvénynek.

Az idei találkozás megszervezését Nagy András regnáló nagykunkapitány vállalta magára Kunhegyes és a Nagy-kunság nevében. Már a szanki tanácskozáson felhívta a figyelmet arra, hogy 2020-ban 20 éves lesz az újkori nagykunkapitányok választásának szokása, s erről az alkalomból jó lenne megemlékezni. Ezen munkálkodott a Nagy-kunkapitányok Tanácsának támogatásával, és kérte Kunhegyes város önkormányzatának támogatását is, ami nem maradt el.

Bár a járványügyi helyzet késleltette a tanácskozás összehívását, de újabb programok megvalósítására is lehetőséget adott, hiszen az 1989-ben létesített Kun emlékparkunk Nagy András regnáló nagykunkapitányunk által nemcsak a nagykunkapitányok egy-egy fájával gyarapodott, hanem ekkorra elkészült Györfi Sándor Kossuth-díjas szobrászművész, regnáló jászkun főkapitány alkotása, a nagykunkapitányi emlékkő is, amelyet önzetlenül Kunhegyes város részére ajándékozott. Ezzel a köztéri alkotással a település első nagykun kapitányának, Varga Imrének (1813–1866) is emléket állíthattunk.

A szép őszi nap délelőttjén Szabó András polgármester úr köszöntő szavai után dr. Bartha Júlia etnográfus avatta fel új emléket. A leleplezést Györfi Sándor alkotó, szobrászművész, és Varga Imre első nagykunkapitányunk

oldalági leszármazottja, Kovács Andrea asszony végezte.

A felemelő esemény hangulatába üröm is vegyült. A rendezvény előtt egy héttel tragikus körülmények között elhunyt első újkori kapitányunk, a kisújszállási Horváth György. Emlékfáját szalagokkal és virágokkal vették körül kapitánytársai és tisztelői.

Ezután közös fényképezésre került sor, melyen a jászkun kapitányok és segítők láthatóak.

A kapitányi tanácskozás logója

Fotó: Incze Sándorné

A tanácskozás előtt 11 órakor a vendégekkel együtt a kunhegyesi lakosok is megtekinthették a református templomot helytörténészünk vezetésével.

A tanácskozást Illéssy Ádám emeritus nagykunkapitány vezette, aki megemlékezett hagyományörző elhunyt kapitánytársukról, Horváth Györgyről.

Ezután ismertette a Jászkun Kapitányok Tanácsa által a Jászkunságért díjra jelölt személyeket, akiket a tanács közös akarattal támogatott. A díj átadására 2021. május 6-án, a Jászkun Redemptio központi ünnepségén Jászberényben kerül majd sor. Ezután a kapitányi tanács nevében köszöntötte a születésnapos hölgyeket: dr. Örsi Julianna és dr. Bartha Júlia néprajzkutatókat.

A rendezvény vendége volt a kisújszállási Ö. Tóth Lajosné, Marika néni

is, aki a jászok példája nyomán javasolta az újkori nagykunkapitány választását. Tevékenységét megköszönte, és virágcsokor mellett ajándékot adott át részére a kapitányi tanács nevében.

Ezután a megjelenés előtt álló jászkunsági kiadványok ismertetésére került sor.

A tanácskozás szervezői ajándékcso-maggal kedveskedtek a vendégeknek, akik köszönetüket fejezték ki a kedves meglepetésért. A csomagban a helyi termékek mellett szerepelt a Víg Márta helytörténeti kutató által szerkesztett, és Nagy András nagykunkapitány által megjelentetett nagykunkapitányokról szóló kiadvány is.

A tanácskozás befejeztével a jelenlévő jász-, nagykun- és kiskunkapitányok és feleségeik megkoszorúzták Simai János elhunyt emeritus nagykunkapitány emléktábláját a művelődési központ falán.

A rendezvény a Malom Vendéglátóban finom ebéddel s jó hangulatú beszélgetéssel zárult.

Kunhegyes város lakosainak és vezetőinek nevében köszönetet mondunk Györfi Sándor szobrászművésznek a település számára ajándékozott alkotásáért!

Külön köszönet mondunk a rendezvény megvalósításában résztvevőknek: Szabó András polgármester úrnak és a városi önkormányzat tagjainak, az Ilosvai Varga István Művelődési Központ vezetőjének és dolgozóinak, Komáromi Lászlónak, Lajcsák Józsefnének, a fotókat készítőknak, az emlékpark gondozóinak és az emlékkő felállításában résztvevőknek.

Köszönet Nagy András regnáló nagykunkapitánynak, hogy a rendezvény megszervezésével Kunhegyes város nevét, jó hírét öregbítette.

Víg Márta helytörténeti kutató